

W. Gropius o djelovanju suvremenog arhitekta

U velikim je epohama prošlosti arhitekt bio »majstor zanata građenja«, koji je igrao prominentnu ulogu u cjelokupnom proizvodnom procesu toga doba. Od časa, kada je industrija stupila na mjesto obrta, arhitekt je sve manje upravljao privredom.

Danas arhitekt više nije »majstor industrije građenja«. Nakon što su ga najbolji obrtnici napustili (odlaskom u industriju, u proizvodnju oruđa), on je ostao potpuno osamljen na svojoj anahronističkoj hrpi opeke, u patetičnom neznanju i nepoznavanju kolosalnog sruza industrijalizacije. Arhitekt se nalazi u pravoj opasnosti, da izgubi vodeću ulogu i da je preda inženjeru, odnosno učenjaku, ako na vrijeme ne prilagodi svoj način rada i svoje namjere novoj situaciji.

Potpuno odvajanje projektiranja od izvedbe, kako je to slučaj danas, izgleda u cijelosti namješteno, pogotovu ako bi to uporedili s procesom građenja u slavim historijskim periodima. mnogo smo nazadovali i udaljili se od onog prirodnog uzora, po kojemu je koncepcija i realizacija gradnje bila nedjeljiva, kada su arhitekt i graditelj bili ista osoba. Arhitekt budućnosti — ako želi da ponovo dosegne vrhunac — mora težiti, da ga tok događaja što više približi samoj gradnji. Ako uspostavi tijesnu suradnju s inženjerom i naučenjakom, tada će projekt, konstrukcija i ekonomičnost ponovo moći da ujedine umjetnost, nauku i privredu.

Osvrćući se na konvenciju u Houston-u iz 1949., gdje su prošireni propisi Instituta, Gropius izražava sumnju u mudrost tih propisa. Oni prema njegovu mišljenju ovjekovječuju raskol između projektiranja i građenja, umjesto da se pokuša naći mogućnost ponovnog organskog sjedinjavanja, koje bi arhitektima povratilo pravo na naziv majstora zanata građenja.

Arhitekti se ne bi trebali obmanjivati, da je u očima investitora njihov današnji položaj snažan. Na primjer,

na početku posljednjeg rata viši oficiri armije i mornarice nisu bili baš osobito ljubazni prema arhitektima i pokazivali su uzbuđujuće nepoznavanje karaktera njihove aktivnosti. Prosječni privatni klijent smatra arhitekta kao neku profesiju, te će ga pozvati tek u slučaju, ako mu preostane još sredstava za »uljepšavanje«. On arhitekta ne smatra isto tako važnim u procesu građenja, kao što su to inženjer ili konstruktor.

U daljnjem izlaganju navodi ove činjenice, koje same po sebi pokazuju, da njegovo mišljenje nije pretjerano.

— Više od 80% svih gradnja u USA izgrađeno je bez arhitekta.

— Srednji prihod arhitekta niži je od prihoda zidara na »Istoku«. (Ovo ne izgleda ružičasto upravo u zemlji, gdje je novac tako jako mjerilo vrijednosti).

— Običan svijet nije u stanju da shvati komplicirane dužnosti arhitekta, onako kako ih oni definiraju, a niti su arhitekti u stanju da to dovoljno jasno obrazlože.

Kada investitor namjerava graditi, on želi da kupi kompletan elaborat uz točno određenu cijenu, i uz točno definirano vrijeme isporuke. Njega uopće ne zanima pitanje podjele rada između arhitekta, inženjera i poduzetnika. On obično zaključuje, da bi arhitekt mogao biti ona varijabla »x« u njegovim kalkulacijama, koja će negativno utjecati bilo na svotu, bilo na rok.

I, što se još može da očekuje? Zar se arhitekti ne nalaze u potpuno nemogućoj poziciji, kad treba da ustanove cijenu objekta ranije, t. j. kad se već otpočelo s radom u svim grupama, koje sudjeluju na izradi projekta. Gropius uspoređuje to s dugim postupkom u industriji: od crteža na papiru, preko modela do finalnog produkta. Na području projektiranja arhitekti su apsorbirali sve, pa i same troškove ispitivanja. Za arhitekta je prema današnjem shvaćanju model i finalni produkt jedna te ista

stvar. Zar predračunske svote njsu postale nerješiva zadaća, pogotovu zbog toga, što su podvrgnute promjenama, koje prouzrokuju sami klijenti — investitori.

Arhitekti često ispituju ispravnost poslovne strane svoje aktivnosti i često ustanovljuju, da ingenioznost moraju žrtvovati redukciji troškova. S druge strane investitori pretpostavljaju, da je arhitektima u interesu povećati troškove gradnje, jer bi to istovremeno procentualno povećalo njihov honorar. Zbog toga investitor često puta pokušava doći do ukupnog iznosa honorara. Naravno, arhitekti se opiru toj tendenciji investitora, jer je to u odnosu na nas nepošteno. U tome je sadržana zaista najveća etička dilema našeg djelovanja. Ovo često izaziva nepovjerenje kod investitora, zbog prirodne sumnje na obje strane, što u krajnjoj liniji odvrća mnogog investitora od traženja svih naših usluga.

Ovo se ne događa s projektantom u industriji, koji je obično plaćen za inicijalni napor u stvaranju modela, i koji uz to vuče koristi i od produkata u konačnoj proizvodnji. On ne samo da izvlači financijske koristi iz svog djela, nego postepeno prerašćuje u legitimnog člana društva, kojem pripada kraj inženjera-naučenjaka i privrednika. Gropius je uvjeren, da se sličan koordinirani odnos može ostvariti i na području industrije građenja. Takav bi trebao biti arhitekt budućnosti, koji je po svom pozivu koordinator mnogih aktivnosti, koje se odnose na problem gradnje. To bi bila zgodna prilika, da on ponovo postane »Majstor Građenja«, samo ako bi arhitekti htjeli izmijeniti svoje običaje i navike. U tom se slučaju moramo spustiti s naše hrpe opeka, da krenemo putem, kojim ide naše doba prema novim nazorima suvremene industrijske proizvodnje, umjesto da se zadržavamo u osami, odvojeni od života i rada.